

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПО ЕТНОЛОГИЯ ВЪВ ВТУ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Илияна Ганчева

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

THE RESEARCH DIRECTIONS OF ETHNOLOGY IN VELIKO TARNOVO UNIVERSITY „ST. CYRIL AND ST. METHODIUS“

Iliyana Gancheva

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Abstract

The article follows the research interests and trends in science Ethnology at Veliko Tarnovo University “St. St. Cyril and Methodius “. Presented are all ethnological monographs, symposiums, teaching aids, as well as individual publications, which are out of print in Veliko Tarnovo University. They present the names of senior scholars in the field of ethnology and the young professionals and students. It is shown established tradition of the Veliko Tarnovo University to collaborate with the Sofia University “St. Kliment Ohridski” and other regional universities.

Key words: *research directions, Etnology, Veliko Tarnovo University, treatise*

Още през 70-те години на ХХ век, в учебния план на специалност История е включена специализация по Етнография, която съдържа няколко етнографски дисциплини, съобразени с подробното изучаване на етнографията. Студентите-историчи, избрали тази специализация, имат възможност да слушат лекционния курс на акад. Веселин Хаджиниколов за теоретико-методологичните проблеми на етнографията (1977–1980), който е издаден под заглавието “Теоретико-методологични проблеми на етнографската наука” през 1979 г.

Според научната критика, за тогавашното развитие на българската етнография, това е първото обобщаващо изследване по тези проблеми, първият труд, който подвежда под една система и разглежда от възможно най-много страни теорията на етнографската наука (Георгиев 1985: 50). Сам в своя труд, В. Хаджиниколов признава голямата важност и все по-засилящата се актуалност на това изследователско направление за времето си (Хаджиниколов 1979: 6).

Говорейки за изследователски направления в областта на нашата народоука във ВТУ, достойно място трябва да се отреди на проф. д.и.н. Стоян Генчев и неговия труд “Теренното етнографско изследване” (В. Търново, 1989), който и досега остава единственото монографично изследване по тази тема в българската етнология. Монографията обобщава неговите дългогодишни познания и опит на етнограф-теренист. Тя представлява истинско необходимо ръководство за всеки начинаещ етнограф. Богато снабдена с приложения, въпросници, графики и скици, монографията успешно изпълнява своето главно предназначение, а именно да представи методиката на етнографската теренно-събирателска работа в нейните последователни етапи – подготовка, провеждане, документация, обработка на материалите, тяхното архивиране и съхраняване (Попов 1991: 5).

По думите на самия Ст. Генчев, написването на този труд има дълга история. То е започнато в началото на 70-те години на XX век, когато става очевидно, че теренната работа на етнографите се нуждае от по-задълбочено осмисляне и обновяване. Конкретен подтик дава и събирателската работа за тритомника „Етнография на България” и поредицата „Етнографски проучвания на България”. В основата на труда са и част от лекциите, които от 1980 г. проф. Генчев чете пред студенти във ВТУ за теренното етнографско изследване. Целта на Ст. Генчев е да допринесе за по-добро обучение на студентите, за активизирането на проучванията и за подобряване качеството на теренното етнографско изследване (Генчев 1989: 7). Днес вече може да кажем, че той постига целта си успешно, а тази монография можем да разглеждаме като своеобразно постижение, отразяващо етап от развитието на етнографската наука у нас.

Като израз на уважение и благодарност към преподавателската дейност на проф. д.и.н. Стоян Генчев е проведената през 1996 г. във

Велико Търново конференция, посветена на неговата 60-годишнина, което е и повод за издаването на “Очерци по българска етнография”, събрали най-ценното от научното му творчество (Генчев 1996; Стаменова 1996: 122–125). Публикуван в Университетското издателство „Св. св. Кирил и Методий” във Велико Търново, сборникът е предназначен предимно за широката студентска аудитория, но едновременно с това може да служи и като необходимо помагало за специалиста етнограф и фолклорист (Попов 1996: 5). “Очерците...” съдържат подбрани и вече публикувани студии и статии на видния наш изследовател на традиционната народна култура проф. д-р Стоян Генчев, които представят многостранните му научноизследователски интереси. Групирането на отделните параграфи е съобразено с изследователските направления, в сферата на които той твори, а именно – история на българската етнографска наука; теория на науката и методика на етнографското изследване; проучвания върху традиционната духовна култура на българите и на техните институции; сравнителни историко-етнографски изследвания в областта на славистиката.

Утвърдено име в развитието на етнографската наука във ВТУ е доц. д-р Николай Колев. Многостранните изследователски интереси и дългогодишния преподавателски опит на доц. Колев намират израз в цяла поредица монографични изследвания, научни публикации и учебници, които излизат във ВТУ под негово авторство. Последовател на проф. Христо Вакарелски, доц. д-р Николай Колев е от онези български етнологзи, в чието научно творчество водещи са две основни изследователски правила: провеждане на теренни етнографски изследвания, които в повечето случаи имат локален или регионален характер, и анализиране на лично събрания теренен материал. Като изследовател с обширни познания, Николай Колев работи в областта на традиционната материална и духовна култура (Иванова 2000: 33). Така през 2000 година излиза монографията на доц. Николай Колев „Български предания и легенди, свързани с водоизточници”. В нея той излага своя богат емпиричен материал със събрани предания и легенди за 183 водоизточника в България, които са безценен извор за българския бит и култура, за мирогледа и душевността на българите. В тази насока е и следващата монография на доц. д-р Николай

Колев „Критични ситуации, светоглед и поведение на българите” (2005), която е и поредният принос на автора в проучването на традиционния светоглед, намерил отражение в представите, вярванията и реакцията на българите в екстремни ситуации в миналото и в наше време. При изложението на материала са потърсени локалните, регионалните и общоетничните варианти на тези културни компоненти, както и отражението им в живота, психиката, поведението, светогледа, фолклора, езика и литературата на българите (Колев 2005: 12).

Самостоятелно място в творчеството на Николай Колев заема монографията „История на Етнологията” (2003). Трудът е написан на основата на хронологическия и сравнително-историческия метод на изследване и представя етнологичките проблеми, тенденции, основни школи и направления в науката от древността до днес.

Разностранната научноизследователска дейност на Н. Колев се обуславя и от работата му като университетски преподавател. Вече 40 години той преподава учебната дисциплина „Българска етнография”. Важно място в неговата преподавателска дейност заема и периодично обновяваният и преиздаван учебник „Българска етнография”(Иванова 2000: 36).

Качествено нов етап в развитието на изследователските направления по етнология поставя доц. д-р Мария Иванова – също дългогодишен преподавател по Етнология. Нейните изследвания обхващат основните социални форми на организация у българите, представени от отделните родствени институти. През 2003 г. във ВТУ излиза монографията на Мария Иванова „Родство по сватовство у българите”. Книгата предлага едно цялостно и задълбочено изследване на този родствен институт на основата на богат етнографски материал. Това е първият етнологички труд в съвременната ни книжнина, който дава насока и пример за формирането по материали на сватовските отношения на идея за теория на некръвнородствените връзки у българите през традиционния период, което прави неговите достойнства и качества безспорни (Цанева 2005: 112).

Широкият изследователски диапазон по етнология намира отражение и на страниците на периодичните издания и сборници, излезли от печат във ВТУ чрез множеството студии и статии, пред-

ставящи различни аспекти на традиционната и съвременна народна култура.

Накрая ще подчертая, че със своята почти 40-годишна история, изследователските дирения по Етнология във ВТУ оставят трайна следа в развитието на българската народоука и обогатяват съвременната ни книжнина, за което допринася и утвърдената вече традиция на Великотърновския университет на съвместна работа с останалите университети и научни институти.

ЛИТЕРАТУРА

Генчев, Ст. Теренното Етнографско Изследване. В. Търново, 1989.
Георгиев, Г. 1985: Академик Веселин Хаджиниколов. – В: Българска Етнография, 1985, № 4, 1985.

Иванова, М. Доцент Николай Колев и неговата преподавателска дейност по Етнография – В: Етнологията на границата на два века. Изследвания и материали, посветени на 60-годишния юбилей на доц. д-р Николай Колев. В. Търново, 2000.

Колев, Н. Критични ситуации, светоглед и поведение на българите. В. Търново, 2005.

Петков, П. История на Великотърновския Университет „Св. св. Кирил и Методий“. В. Търново, 2008.

Попов, Р. Професор доктор Стоян Генчев (1936 – 1990). – В: Българска етнография, 1991, № 3.

Попов, Р. Етнографското наследство на проф. д-р Стоян Генчев. – В: Очерци по българска етнография. В. Търново, 1996.

Стаменова, Ж. Юбилейна конференция, посветена на 60-годишнината от рождението на проф. д-р Стоян Генчев. – В: Българска етнология, 1996, № 4.

Цанева, Е. Мария Иванова. Родство по сватовство у българите (рецензия) – В: Българска етнология, № 2, 2005.